

Élménybeszámoló a VII. Nevelésügyi Kongresszusról

Wenczel Imre

Felkészülés, elvárásaim, vonz(ód)ások és választások

A Magyar Drámapedagógiai Társaság delegáltjaként a drámapedagógia ismertetésére, köztudatba áramoltatására koncentráltam a kongresszusra való felkészüléskor, a szekcióüléseken és a kongresszus ajánlásainak szövegezésekor. A regisztráció visszaigazolásával megkaptam a legfontosabb adatokat Benedek Andrásnak, a Szervező Bizottság elnökének aláírásával. A dokumentum közli az elérhetőségeket (weboldal, email cím, telefon, postafiók), a találkozó helyszíneit (közlekedési lehetőségek villamossal, HÉV-vel, busszal – térképek mellékelve), és a bizottságok munkájának eddigi eredményeit. Ha az én feladatom lett volna, nyilván én is így alakítom ki az információáramlást.

Az ajánlott témacsoportok (szekciók) mindegyike fontos számomra valamilyen módon, nem lesz könnyű kitalálnom, hogy mikor melyikre üljek be.

Az első szekció (A gyermek és az iskola) kínálata mindenestől érdekel, érdemes lenne mindhárom napot végig ott tölteni. Úgy döntök, hogy a keddi napot ott kezdem (Vekerdy Tamás vitaindítója a téma, később az óvoda és az iskola kapcsolata, azután az óvodától a középiskoláig minden korcsoportot érint a programterv.) Ha át is megyek egy másik terembe, visszatérek a családba, az agresszió és az egészséges életre nevelés témaköreinek tárgyalásakor. Takács Gábor drámapedagógus is kedden délután szól a színház a nevelésben programról a negyedik szekcióban (Struktúrák és folyamatok), az ő előadásán jelen akarok lenni; ha szükséges, hozzászólással támogatni, ha esetleg nem fért bele valami az idejébe (a programvázlatból sejthető, hogy elég szűkösen mérik), megpróbálom majd kiegészíteni, felerősíteni, ahol lehet. Zalay Szabolcs kollégám előadását szeretném pusztán barátságból is megnézni a második szekcióban (A tanulás). Látható, hogy nem tudom összeegyeztetni az első szekció kezdő előadásain való részvétellel. Ráadásul személyesen is fontos lenne számomra a harmadik szekció (A pedagógus) ugyanazon időintervallumának hozzászólása (A megújuló tanárképzés). Az előadó ugyanis Bókay Antal, aki kedvenc előadóm volt már tanársegéd korában is Pécsen. Ha már a személyes elköteleződéseknél tartunk, végigülném a negyedik szekció három napját Trencsényi László jelenléte miatt is, de ott lesz Novák János (Családi színház), Bárdos Jenő (Nyelvpedagógiai technológiák az életben át tartó tanulásban), Szilágyi Antal (A felnőttképzés fejlesztési irányai) – egyik jobban érdekel, mint a másik. Elhatározom, hogy szerdán, amikor csak lehetséges, feltétlenül a négyes szekcióban a helyem.

Nézzük, így miről maradok le? Az ötödik szekció (nyilván) életre-halálra fontos vitaanyagokkal jön. Úgy látom, öt olyan előadás, hozzászólás lesz, amelyben szerepel a kompetencia (-fejlesztés, -mérés) kifejezés. (Akkor ezeket talán kihagyhatjuk, úgyis ez folyik még néhány évig a vízcsapból is.) Az „együttnevelés”, a „hátrányos helyzet”, az „esélyegyenlőség”, a „boldog gyermekkor” és az „együttműködés” kulcsszavakkal kínált gondolatmenetek jobban vonzanak; sajnos időben ütköznek az általam korábban már kiválasztott témákkal. Hát... Vagy szerencsém lesz, vagy az egy emberöltőben egyszer összehozható nevelésügyi kongresszuson eltévedek, és később bánhatom majd, hogy nem (pl.) Loránd Ferenc professzor úr (Oktatás – társadalom), vagy Forray R. Katalin (Mit tehet az iskola a társadalmi kohézió erősítéséért?) vitaindítóját választottam... (Egy héttel a kongresszus után visszatekintve a záró aktusra, a szekcióelnökök összefoglalásaira és az ajánlások megfogalmazására – a leggyengébb, szinte tartalom nélküli „beszédet” Loránd Ferenc mondta. „Csak” arról nem beszélt, hogy milyen munkát végzett, és végül is miben állapodott meg a saját szekciója a három napos ülés után.)

A hatodik szekció (Az oktatás eredményessége) kínálata engem nem hív elég erősen, majd elolvasom az interneten, hogy mire jutottak. Bár az én tanári teljesítményemet is gyakran megpróbálják mérni valakik, az a gyanúm, hogy nem sok sikerrel teszik ezt. Talán nem igazán lehet az emberi (mindenséggel mért) teljesítményt kiskanálkákba gyömszölni? Ha valamit érdemes lenne (fel)mérni, gyanítom, hogy meg kellene kérdezni a hétköznapi dolgozó pedagógusoktól, hogy az alacsony fizetésen kívül mitől érzik rosszul magukat ebben az iskolarendszerben. Szubjektív válaszaim közül az egyik: mert kipipálva, ún. „megtartott tanórák” nyilvántartási mátrixával és pontozgatva szeretnék mérni a „teljesítményüket” hozzáértő (vagy inkább hozzá nem értő?) felsőbb szervek, illetve önjelölt szakértők. További „nagyszerű” mérési komplexum, ha egymást kell pontozniuk a kollégáknak. (Tetszik tudni: 6 pont a maximum.) Egyetlen mérőeszközt sem láttam még, amelyik a tíz-húsz év múlva visszatekintő volt diák értékítéletét

beillesztené a „rendszerébe”. Vagy a jelenben szabad választást hagyna a diákoknak és a szülőknek arra, hogy (a közeljövőben) melyik tanárral szeretnének együttműködni az oktatási-nevelési folyamatban. Ez lenne szerintem az igazi mérés. (Félő persze, hogy ennek következtében rendszerében is „borulna” az egész közoktatási törvényünk.)

A hetedik szekció (Intézményfenntartás, irányítás és finanszírozás) eredményeitől sokat várok, mert mindannyiunk bőrére megy a vásár. Más témakörben valószínűleg tudok hatékony lenni (a jelenlétemmel, beszélgetéseimmel, hozzászólásaimmal), itt rábízom a hozzáértőkre a jelzett problémák megvitatását. Egy javaslatom azért látatlanban is lenne (ha hozzájútok, valahol el is mondom): az óvodapedagógusok fizetését kellene azonnal a legmagasabbra emelni, azután a tanítókétkét, és így tovább. Itt hajlandó (és kénytelen) vagyok magam ellen is beszélni, mert inkább a középiskolai és a felsőoktatásban vagyok jelen tanárként. Már az ún. „absztraktokban” (az előadások, hozzászólások rövid előzetesében) sokan jelzik, hogy az óvodában és az alsó tagozatban dől el minden, ami gyermekeink és unokáink emberi tartását meghatározza. Leegyszerűsítve: az a kérdések kérdése, hogy a közvetlen környezetén (a családján) kívül kivel találkozunk a (kis)gyerek a bölcsődében, óvodában és alsó tagozatban.

A nyolcadik szekció egyik felszólalójának, Csermely Péternek az előadásait, amikor tehetem, meghallgatom (pl. a Mindentudás Egyetemén, de egyszer a győri Révai-gimnáziumban közelebbről is találkozhattam a tanár úrral, felvettem az ottani előadását a gyenge hálózatokról). Szívesen hallanám újra (nyilván ismét „másképp”, kreatívan, érdekesen szólal majd meg), de az alkalom sajnos ütközik más, általam még nem hallott témák előadásának időpontjával. Szülőként (is) nagyon érdekelné még Takács Ildikó kedd délutáni hozzászólása („Mit tegyünk a halogató egyetemi hallgatókkal? Személyiségvizsgálat és tanácsadás). Világos, hogy időnyerő gép nélkül nem mehetek erre az előadásra sem.

Azt kell még eldöntennem, hogy inkább egy (vagy kettő) szekciót ülök (felváltva) végig, így annak a munkájába mélyebben belemégek, és erősebben alakíthatom az ajánlások végső szövegezését; vagy a fentiekben jelzett négy szekcióban alkalmanként próbálom jelen lenni. Így bevihetném – amennyire lehet, vagy engedik – a drámapedagógiát (legalább a szót, kifejezést, definíciót, kínálatot; a módszer lehetőségeit és a Magyar Drámapedagógiai Társaság munkájának jelentőségét).

Az utóbbi mellett döntök. Azt is elhatározom, hogy introvertált, figyelő magatartásomat most felfüggesztem. Ha fontosnak vélem, megszólalok. Nem hagyom magam csak úgy félrelökni vagy elhallgattatni. Az úgy ugyanis elég fontos, ami miatt odamegyek. Attól azért tarthatok, hogy néhány nagyokos tudományos alapon lehurrog majd... És?

Nyitány, plenáris ülés, (el)tévedések

Alapos közlekedés(ügy)i tájékozódás után, mégis némi aggodalommal ülök 25-én hétfőn fél hétkor a Győrből Budapestre tartó vonaton. Arra gondolok, hogy volt már hiábavaló az utánajárás, Budapest gyönyörű városa többször hintába tett korábban, ami a közlekedést illeti. Most sem csalt meg ez ügyben. A 24-es villamosról le kell szállnom, mert pótló autóbusz visz majd tovább a Művészetek Palotájáig. Többen segítenek a villamoson; javasolják, hogy mikor szálljak át, bízom bennük, ők otthon vannak, gyakran járnak erre. Közösén tévedünk. De nagyon. Azonnal megtaláljuk ugyanis a villamospótló autóbusz megállóját, ott várakozunk, de 20 perc múlva már gyanússá válik, hogy mégsem jó helyen ácsorgunk. Egy néni fűgén elindul, néhány megállót mehet gyalog is, mondja. Az én csomagom viszont elég nagy és nehéz. (Ruhák, iratok, laptop... Négy napra jöttem.) Még várok, hátha jön az a pót-busz. Kínomban nézelődöm, végül, mintha látnék egy utcával odébb is valami buszmegálló-félét. Átcaplatunk oda, néhány perc múlva befut a várva várt... Az előző helyen erről nem kaptunk semmiféle tájékoztatást. (Így karózták ki a cölöptologatók annak idején a sivatagban a „jó utat”.) Aztán persze kezdődik az „utazás”. Villamossal gyorsabb lenne, mondják egymásnak az utasok vigasztalásképpen. Araszolva haladunk az útszűkületes csúcsforgalomban... Majd egy órát áldozok a budapesti közlekedés istenének (ördögének), mire elérem a Művészetek Palotáját a Keletiből.

A Művészetek Palotáján zászlók lengik, transzparenszek hirdetik: „VII. Nevelésügyi Kongresszus”. A regisztrációt kiválóan megszervezték, nagyon gyors, a hoszteszek szép, fiatal lányok (látok azért három fiút is), később megtudom: bölcsészhallgatók az ELTE-n, néhány kreditpontért, gyakorlatképpen segítenek. A bejáratnál találkozom Trencsényi Lászlóval, ő ott van mindenütt, ez némileg megnyugtató az ilyen eltévedésre hajlamos vidékinek, mint amilyen én vagyok.

Elhelyezkedem, lassan mindenki elfoglalja a helyét. Vegyesen öltöztünk, én öltönyben vagyok, a terem kb. egyharmada lazábban öltözött. Több pólós, tornacipős embert is látok. Sólyom László nem most, a program szerint, hanem majd a záráskor beszél, mondja a hátam mögött valaki. Szép a terem, alaposan megvilágítják a „színpadot”, kissé feszengnek is az ott helyet foglalók. Mi ugyanis látjuk őket, de ők nem látnak belőlünk semmit, mert a nézőtér vagy 5%-os megvilágítást kap, ők pedig 100%-ot. A pulpituson Benedek András, az egész rendezvény fő szervezője és elnöke; Ádám György, a Magyar Pedagógiai Társaság Elnöke; Hiller István oktatási és kulturális miniszter; Kiss Péter kancelláriaminiszter; Simon Gábor, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium államtitkára; Parragh László, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara elnöke; valamint Békés Pál, a Gyerekkönyvesek Nemzetközi Szervezete Magyar Központjának elnöke foglal helyet.

Fanfárok ünnepélyes hangjai után elénekeljük közösen a Himnuszt (most is, mint mindig, küzdünk a gyönyörű dallam hangterjedelmével, a magas hangokat csak kevesen merik rendesen kiénekelni, a dallamív tetőpontjánál a teremnek legalább egyharmada elhallgat, a többiek fejhanggal próbálkoznak, ettől valami szomorú és dekadens érzésem támad).

Az emelvény tagjainak köszöntői értelemszerűen arról szólnak, hogy a megszólalóknak miért fontos ez a rendezvény (bár az elhangzó szövegek formális megnyilatkozása szerint az a kérdés, hogy nekünk, mindannyiunknak miért fontos), hiszen a kongresszus sokszor hangoztatott szlogenje szerint: „a nevelés: közügy”. Némi mosolyt fakaszt a kancelláriaminiszter apró tévedése a közalkalmazottak bérezését illetően, és meglepetéssel vegyes elégedettséggel figyel fel az utolsó felszólalóra a közönség, mert Békés Pál meggyőzően és szórakoztatóan beszél (nem olvas), ráadásul úgy tűnik, igazat mond, amikor azt ecseteli, mennyire figyelünk oda valójában a gyerekekre, azokra, akiket nevelni akarunk. (Felmérések szerint Európában a magyar szülők szeretik legjobban a gyerekeiket...) A nyitónap eseményeiről egyébként sok médium hírt adott, a nevelésügyi kongresszus weblapján ezek nagyrészt megtalálhatók...

Békés Pál szövegéről eszembe jut, hogy a délutánban lesz egy párhuzamos program, amelyre gyerekcsoportokat és gyerekelőadókat hívtak meg, vajon ki fogja megnézni őket, ha mindenki a plenáris ülésen tartózkodik? Itt lesz pl. a bagi Fapihe (alsó tagozatos színjátszó csoport) „Ki ölte meg szűnyog úrfit?” című előadásával, a győri Vadvirágok gyermekszínjátszó csoport két műsorral is, valamint több kisgyerek, aki azért készült verssel, mesével, énekkel, hogy itt előadja a nagy, szent kongresszus résztvevőinek. De ki fogja őket megnézni? Ebédszünetben megpróbálom kideríteni, hol található az épületben az ún. Szabad színpad, ahol az ingyenes kísérőprogramok lesznek. Most aztán zavarba hozom a hoszteszeket, kézről kézre adnak, végül rámutat valaki egy táblára, az majd elirányít, csak menjek föl a lépcsőn. Összefutok egy föl-le nyargalászó emberrel, kiderül, hogy ő egy édesapa, aki a gyerekét keresi, délután szerepelni fog a srác a Szabad színpadon. Ketten aztán megtaláljuk a helyszínt. Lemegyek a terembe, éppen a győriek próbálnak, a nézőtérén egyelőre ketten tartózkodnak. A helyzet később sem sokat javul, megérkezik ugyan a Fapihe csoport, ezzel némi élet költözik a nézőtérre, de a kongresszus résztvevői közül senki sem jön ide. Egyedül vagyok. És végig csak egymagamban ülök végig annyi műsort, ahányat csak tudok. (Van azért néhány fős közönség, de ők nem a kongresszus résztvevői.) Az egyik szülő felszól a színpadra szegény műsorvezetőnek, hogy kinek adják elő a gyerekek a produkciót, ha üres a nézőtér. A műsorközlő nem tehet semmiről, és nem tehet semmit. Képzelnék el azután egy kislányt, aki egy szál magában egy hatalmas színpadon mondja el a mesét (egy másik kislány a verset, egy harmadik az éneket) – a majdnem teljesen üres nézőtérnek. Ennyit arról, hogy egy nevelésügyi kongresszuson mennyire figyelünk a gyerekekre.

Nyíri Kristóf és Csányi Vilmos előadásán azonban szeretnék ott lenni, kénytelen vagyok elhagyni a kísérőműsort, és visszamenni a plenáris ülésre. Egyik előadó sem okoz csalódást. Nyíri Kristóf szokásos mélyenszántó gondolatossággal elemzi azt a helyzetet, hogy miképpen hat a mobiltelefon és az internet a tanulásra illetve a tudásra. Pontosan követi, amit az ún. absztraktban ígér, érdekes példákat hoz, követhető az előadása akkor is, ha néhol kissé tudományosabb a stílus, mint amit a kongresszus hallgatósága ebben a helyzetben várhat, és hát, sajnos, végig olvas a tanár úr, meglehetősen monoton hangon, ez azért hátrébb taszítja kissé a hallgatóit. Néhányan „elszivárognak” a teremből. Hja, nézték volna meg a gyerekek műsorát, most ők is frissebben ülnének itt.

Csányi Vilmos szerint a humánológia segítségével „új ismeretekkel rendelkezünk az ember rendszer-szervező képességének kialakulásáról és az emberi közösségek természetéről”. Előadásában a hangsúlyt az a téma kapta, hogy milyen feltételek kelljenek az emberi közösség kialakulásához és tartós működéséhez. Merthogy éppen ezek a feltételek hiányoznak, szűnnek meg, mennek tönkre nehezen helyrehozhatóan manapság – nem csupán nálunk, Magyarországon, hanem a fejlettnak mondott világban mindenütt. Ha azonban rálátunk ezekre a jelenségekre (pl. elemezzük őket, ahogy ő is tette az előadásában), akkor van reményünk arra, hogy újjászervezzük emberi közösségeinket. A tanár úr előadásában nagy hangsúlyt ka-

pott a (tanító/tanár) személyiség felmutatása. Olyan egyéniségről beszélt, aki hatni képes a környezetére. (És a többiek? Kérdeztük magunkban, akik ott ültünk néhány százan a teremben. Velük mi van?) Egyre fogyunk, állapítom meg, amikor körülnézek a teremben, mert néha partra dob a figyelem/figyelem mély-sodrú folyama, és felszínes, buta, partikuláris gondolataim támadnak. (Tessék, részben már át is vettem a tudósok stílusát.) Csányi Vilmos azonban nem olvas, képes újra és újra visszarántani a fáradó hallgatóság figyelmét; nagy tapsot kap.

Akiket egy kicsit sajnálok, azok a jelelők. A két hölgy ugyanis mindenféle nagyszerű tudományos szint-taktikai vagy szemantikai csodát elmutogat a siketnémák jelbeszédével. Alázattal, tündérien. Tíz-tizenöt percenként váltják egymást. Rájuk érdemes figyelni, miközben az előadót hallgatjuk. Közben akár meg is tanulhatunk néhány jelet. Kerestem a nevüket a weblapon, a kongresszus kiadványaiban. Egyelőre nem találtam.

Vándorlás, szekcióülések, zárás

Ami lényeges, az a szemnek láthatatlan, olvastam valahol, talán így van ez azokkal az információkkal is, amelyekre a 18-as és az 56-os villamos oldalán lévő figyelmeztetés utal. „Vigyázat! Forgalmirend-változás!” Ezekkel a villamosokkal közlekedem majd három reggel és este a Moszkva tér és a Műszaki Egyetem „K” épülete között, hogy részese lehessenek a VII. Nevelésügyi Kongresszus szekcióüléseinek. (De hogy mennyire és milyen módon vonatkozik rám a forgalmirend-változás; rám, aki botor módon csak úgy felszáll a megfelelőnek vélt villamosra, mert el akar jutni a fővárosban egyik helyről a másikra, azt nem lehet tudni. A villamos bennfentes közönsége sem tudja. Végül kiderül, nincs semmi probléma, simán elvisz a jármű utam céljához. Hogy minek ijesztgetnek akkor a felirattal? Az titok marad.)

Augusztus 26. kedd, 8 óra 50 perc

A szekcióülések közül az egyes számút választom. Tizenketten ülnek a teremben, alig látszik ez a néhány ember a nagy térben. A vetítón már valamilyen dokumentumfilm képei vibrálnak, később kiderül, a felvételek illusztrációk egy későbbi előadáshoz. De csak úgy van ez a vetítés, nem történik a film kapcsán semmi. Nézhetjük, ha akarjuk, amíg el nem kezdődik a szekcióülés. Az a gyanúm támad, hogy talán hatékonyabban, informatívabban is lehetne ezt kezelni. Aztán érkeznek még néhányan, de szerintem így is meglehetősen kevesen vagyunk. A levezető elnök rányitja a szemünket, hogy mennyivel hangulatosabb ez a terem, mint a többi, kevésbé komor, mert a padok legalább színesek (a sárga kétféle árnyalata dominál).

Amit most várok, az Vekerdy Tamás előadása. Elhatározom, ha majd szót kaphatok, először is felerősítem a tanár úrnak azt a tézisének, amelyet gyakran hangoztat: az óvoda nem azért van, hogy kiszolgálja az iskolát. *Nem* előkészítő az iskolára, pláne *nem kompetenciafejlesztő* foglalkozások megtartására, valamilyen *tananyag* elsajátíttatására való. (Én pedig szívesen hozzátenném, hogy a pedagógus sem a tananyag leadásának gépezete. Az sem ártana, ha a későbbiekben tudatosítanánk: az egyetemre sem egyetemisták mennek, hanem középiskolások. Tisztelettel jelezném: nem is akarja megtanítani diákjainak a középiskola az egyetemi anyagot. Részben mégis számon kérik tőlük.) Terveim szerint ezután szólok majd a drámajátékról; arról, hogy jó lenne bevinni az óvodapedagógusok és a tanítók képzésébe a drámapedagógiát. Sőt, azt a lehetőséget, hogy drámatanárok vezetésével hadd játsszanak sokat a képzés alanyai, a leendő pedagógusok! Mert ők (a felnőttek) is keveset játszanak... Nekik még kevésbé van rá módjuk ugyanis, mint az iskolásoknak. Rögtön *vezetni* tanulnak (embert, személyiséget, csoportot, osztályt, közösséget), de még alig volt részük a *vezettség örömeiben*. Vekerdy tanár úrban nem csalódom, minden szavával átszervezné a mai közoktatást, óvodától a felsőoktatásig. Kíváncsi vagyok, milyen hatása lesz ennek az egész nevelésügyi kongresszusnak. Így, ötven év fölötti életállapotomban (a tapasztalat, ugye) attól tartok, hogy itt egymás közt majd elmondunk minden szépet, jót, tervezgetünk, kritizálunk, tudni, tenni törünk, és végül semmi nem lesz abból, amiről eszmét cserélünk. Az már most látható, hogy a média ráharapott minden jelenlévő politikusnak és minisztériumi embernek a megnyilatkozására, de még a fontosabb előadók problémafelvetései sem jutottak el a nagyobb nyilvánossághoz. Ahogy Hofi Géza mondaná: féltő, hogy „elakad a lift”. Vekerdy Tamás szórja a megszívlelendő aforizmákat, és bár részben tartalmazza az interneten is hozzáférhető „absztrakt” a gondolatmenetét, azért vitaindítójának néhány fontosabb mondatát leírom ide. „Az iskolába nem iskolás gyerek megy, hanem óvoda gyerek.” „A tananyag nem arra való, hogy elvégezzük, hanem kapcsolatteremtés a világgal.” „Nem az a stabil rendszer (lásd az oktatási rendszerünket – W.I.), amelyik nem változik, hanem amelyik tudatosan változik.” „Élmény nélkül nem érdemes tanulni, mert az élmény öröm. Nélkülözhetetlen.” „Alapvető problémák vannak az isko-

lai értékeléssel. Nyolcféle intelligencia van. Csak az értelmi intelligenciát értékeli a mai iskola, annak a 10 faktorából is csak kettőt.”

Tükön ülök. Legszívesebben azonnal csatlakoznék felszólalásommal: elmondanám például, hogyan segíthet az élményszerzéses oktatásban a drámajáték, de tudom a rendet. Várom, amíg lehetőséget kapok. Sorban következnek az előadók. Zilahiné Gál Katalin: Játékkal, mesével az óvodában; Winkler Márta: Örömmel kezdeni a tanulást; Vágó Irén: Bevezető előadás.

Nézem az órát. Megcsúsztunk az időben. Jele sincs annak, hogy rövidesen jöhetnek a hozzászólások. Felkért hozzászólók következnek még, nincs információm róla, hogy hányan. Felkelek, és átmegyek az 5. szekcióba. Érdekel „Az együttműködő versengésre nevelés c. előadás” (Fülöp Márta). Jókora érkezem, egy hozzászólás-sorozatot éppen zárnak. Ahogy beülök egy üres padba (majdnem tele a terem!) a szekciót koordináló hölgy óvatlanul felteszi a kérdést: milyen kulcsszót szerepeltetnénk még szívesen, amiről azután szólhatnánk is zárásképpen. Az azonnali ötlet-özön érdekes módon elmarad. Majdnem egy perces szégyenlős csend után (senki nem mozdul) nem habozok tovább, jelentkezem, és kérem, hogy a drámajáték, drámapedagógia szót iktassák. Ezután még öten jeleznek különböző kulcsszavakat. A levezető hölgy várja a hozzászólásokat. Megint nem mozdul senki. Akkor megyek én, gondolom, kimegyek az előadók mellé, hogy szemből láthassam, kikhez beszélek, és elmondom, miért lenne érdemes akár ebben a szekcióban is foglalkozni a drámajátékkal, valamint a drámapedagógiával. Jelzem, hogy a Magyar Drámapedagógiai Társaságot képviselem, de a győri Révai-gimnáziumot is, és háromgyerekes apaként is szeretnék mondani valamit. Nyilván csak távirati stílusban körvonalazhatom, miért agítalak a drámajáték mellett. Tudom, hogy a felszólalónak maximum öt perce van. Három perc után Loránd Ferenc belecsenget, és megjegyzi, hogy ez a szekció nem a drámapedagógiáról szól. Megköszönöm a figyelmeztetést, és folytatom a mondandómat, mert én viszont fontosnak tartom, hogy (akár) ez a szekció is halljon erről valamit. Látom a „közönségen”, hogy elkezdte érdekelni őket a téma, és figyelnek rám. Öt percig beszélek arról, hogy miképpen hozunk létre a drámatanár vezetésével egy játszócsoportban képzeletbeli világot, amelynek szabályait komolyan vesszük, majd e képzeletbeli világban szerepbe lépve hogyan élhetünk meg különböző tanulási helyzeteket. Próbálom (gyorsan) megértetni hallgatóimmal, hogy ebben a konstrukcióban *védi a játszók személyiségét a szerep, ezért kedvelem* ezt a tanítási-nevelési lehetőséget. Kimondom az egyik kulcsmondatot is: a tanuló játszik, a drámatanár (közben) tanít. Zárásképpen még (bizonyára a csengető elnök idegeire megyek) elmesélem, hogyan kerestünk a feleséggel iskolát annak idején a gyerekeinknek. A lényeg: azt az iskolát választottuk, ahol a tanító szabadkozott, mikor azokról a módszerekről kérdeztük, amelyeket az iskola alsó tagozatos tantervében kötelezően követ. (Szóval Zsolnai? Vagy Tolnai? Netán Somossy?) „Hát, mi csak úgy tanítjuk őket írni, olvasni, számolni... és szeretjük a gyerekeket” – mondta a tanító, és elpirult. Ebbe az iskolába írtuk az első gyerekünket az óvodából. Nem bántuk meg.

Az ötödik szekció mindazonáltal sok érdekes-szép mozzanattal szolgált kedden. Szó volt pl. a diszlexiás, diszgráfiás gyerekek érettségire felkészítéséről. (Az egyik nagyon tehetséges tanítványom is ilyen volt. Kevésbé tudott olvasni, és összevissza írt mindent; tulajdonképpen elégtelenre teljesítette a nyelvtan követelményeket, de nem bántam – előbb hármast, azután a számítástechnikai zsenialitása megnyílásakor négyest adtam neki, végül ötösré érettségizett magyar nyelv és irodalomból. Amúgy minden órára másolnia kellett nekem egy-egy oldalt valamelyik könyvből. Nem hanyagolta el ezt a munkát, meg is lett az eredménye.) Hatalmas vita, beszélgetés bontakozott ki a mozgássérült (vagy egyéb módon hátrányos helyzetű) gyerekek iskolai integrációjáról. Egy idő után azonban parttalanná vált az egész. Úgy tűnik, 30-40 ember nem tud beszélgetni. Túl sokan vannak hozzá. (Főképpen, ha nincs igazi koordinátor, csak gondolomformán belecsengetnek a hozzászólásba.) Ez a probléma később is megmutatkozott a kongresszus más szekcióiban. Már nem volt kedvem hozzászólni, pedig tavaly éppen olyan iskolákban tanítottam felnőtteket játszani és játékot vezetni, amelyekben a hátrányos helyzetű tanulók integrációja volt a tét. Azt sem akartam, hogy sok legyen belőlem. Hátha lesz még olyan fontos pillanat, amikor nem hallgathatok.

A keddi nap délutánját a négyes szekcióban töltöm, ahol Trencsényi László az egyik elnök. Itt nagyon hamar olyan érzésem támad, mintha futószalagon jönnének az előadók; semmiben nem tudunk igazán elmélyedni, kapkodunk. Tíz perces előadásokat hallunk, melyek közül néhány vázlatosan is megért volna hús, harminc percet. Csak felsorolásszerűen jelzem a nekem tetsző előadásokat: Trencsényi László: Tanulás? – mindenütt! (vitaindító); Simonyi Gyula: Mi a globális képzés? (Öt egy munkatársa helyettesítette az előadásban, de ettől még jó volt); Novák János: Családi színház; Takács Gábor: A KÁVA-projekt; Golovanova Bea: Zoopedagógia; Bárdos Jenő: Nyelvpedagógiai technológiák az életen át tartó tanulásban (ez utóbbi volt a legjobb, legmeggyőzőbb és talán legszórakoztatóbb előadás is).

A nap záróaktusaképpen hozzászólások következtek. Kaposi József pl. javasolta, hogy a művészeti nevelést mindenképpen illesszék be a jövő tanterveibe; ne teljen el úgy hét, hogy legalább egyszer ne találkozzanak a tanulók valamilyen művészeti órán egymással és a tanárral. Magam is csatlakoztam, és még azt javasoltam, hogy módszeresen tekintsük át, hová lehetne beilleszteni a drámapedagógus-képzést a felsőoktatásban. Kifejtettem, hogy a tanítóképzőkre mindenképpen be kellene vinni ezt a kurzust. A jelenlévőknek itt is vázoltam röviden, hogy mi az a drámajáték, miben különbözik a színjátszástól, és miért lenne érdemes minden oktatási-nevelési szinten alkalmazni. (Láttam, hogy nem csak drámapedagógusok ülnek ott, bár közülük is volt néhány.) Takács Gábor korábban bemutatta a színház a tanításban módszerét, nem szűkítette csupán a saját „Káva-projekt” ismertetésére előadását. Köszönet érte mindenkitől, akit érint az Ügy. Mondandójának súlyához képest szerintem ő is nagyon kevés időt kapott. Fellelkesített a négyes szekció, elhatároztam, hogy 27-én, szerdán ott kezdek.

Augusztus 27. szerda

Bár kedd este még átnéztem a másnapi szekcióülések részletes programajánlatait, szerdán 10 óra körül már azt latolgatom, hogy tévedtem, mégsem vagyok jó helyen a négyes szekcióban. Végig érdekelt ugyan a szakképzés gondolköre, és kiváló előadók szóltak a középszintű és a felnőttoktatás lehetőségeiről (továbbá nem hiszem, hogy a kongresszuson túlragozták volna a szakképzés problémáit – ezt hallottam valahonnan a hátam mögötti sorból még a plenáris ülésen –, de számomra kissé sokat beszéltek róla), mégis úgy döntöttem, hogy átmegyek egy másik szekcióba. Nem láttam ugyanis esélyét annak, hogy a drámajátékról, drámapedagógiáról itt szót ejthetek. Teljesen figyelmen kívül kellett volna hagynom hozzá az adott kontextust.

Bihail Tamás vitaindítójához „támadt” közben néhány gondolatom, egyet felvázolok. Amikor arról beszélt az előadó, hogy mennyire tiszta képlet az, hogy a gazdaság – konkrétan sok-sok cég – az oktatás-nevelés megrendelője („Ilyen szakembert képezetek nekem!” – üzenik a cégek az iskoláknak), akkor szívesen feltettem volna a kérdést, hogy miért nem fizetik meg rendszeresen azt az oktatót, akitől azután valóban elvárhatnák, hogy NEKIK (is) képezzen szakembert. Már legalább negyedszer jutok arra a következtetésre a konferencián, hogy éppen az oktatók oktatása-nevelése-képzése (és fizetése) felől kellene talán (újra-) kezdeni mindent. És nem csupán a szakképzésben. A másik összefüggése a dolognak sztereotípiák: mindenki tudja, hogy így van. Ugyanis amíg minden értékes tanító és tanár (akiket szívesen foglalkoztatnak máshol is, nemcsak a saját közoktatási intézményükben) több részállást kénytelen vállalni a szimpla megélhetéséért (de marad az oktatás közegében, mert EZ a hivatása), addig ne tessék nekik cégszerűen üzengetni! Úgyis hiába. Egyébként pedig magam is megrendelő volnék. Szeretném, ha nem lennének unalmas, közepes, élmény nélküli tanórák az iskolában a gyerekeimnek. (Ezt a rokonaim gyerekeinek sem kívánám.) De nem tudok rásegíteni eléggé a tanítókat, tanárokat lehetőségeire, mert a közoktatásban dolgozom én is. A kör bezárult...

Szilágyi Antal prezentációs előadása annyira jó, hogy majdnem mégis ott ragadtam a négyes szekcióban (hátha lesz még ilyesféle előadás), de emlékeztem, hogy még tartozom önmagamnak és a Drámapedagógiai Társaságnak egy hozzászólással az egyes szekcióban, amellyel felhívhatom a figyelmet a munkánkra, lehetőségeinkre, eredményeinkre (nahát, milyen büszkén gondolom ezeket); egyáltalán – szólhatok a drámapedagógiáról. (Jól emlékszem még azokra az évekre-évtizedekre, amikor szinte minden munkahelyemen ütődöttnek néztek, legalábbis egy kicsit, mert nem volt elég, hogy színjátszó csoportokat szerveztem, de ún. játékfoglalkozásokat is tartottam a gyerekeknek, amelyeknek „láthatóan” semmi értelme, haszna nem volt. Erről hosszan tudnék mesélni.)

Szerdán 10 órakor tehát már ismét az egyes szekcióban jegyzetelgetek. Meglepetés! Sokkal többen vagyunk, mint kedden. Éppen Farkas Olga beszél egy hatalmas projektről, amely képességfejlesztő rendszer: azt mondja róla, hogy igényt és érdeklődést kelt az állampolgári kompetenciák iránt. Igazság szerint nem nagyon értem, mi ez, de olyan meggyőződéssel és vehemenciával beszél a programjáról, később pedig olyan szimpatikus hozzászólók nyilatkoznak mellette, hogy ráismerek a saját jó szándékaimra és meggyőződéseimre. Tehát nyilvánvalóan igazat mondanak. (Vagyis a maguk szempontjából igazuk van, és mind a logika, mind az érzelem támogatja ezt. Később utánajárok ennek a projektnek, gondolom, és ha lesz időm, biztosan meg is teszem.)

Beülök a terem közepére. Elég látványos, de nem bánom, ha most észrevesznek, ez is lehet „belépő” a tervezett hozzászólásomhoz. Közben vizsgálom a kollégákat, szeretnék tájékozódni, úgy sejtem, erős kohéziójú, egymástól jól elkülöníthető informális csoportok „fornak” a teremben. Azok ott testnevelők, mellettük nem messze egészségnevelők (korábban a folyosón már kicsit belehallgattam a beszélgetésük-

be), amott egészségügyi dolgozók... (Néhány évig dolgoztam egészségügyi szakközép- és szakiskolában, ráismerek a főnövér típusú lányok-asszonyok nézésére és gesztusrendszerére.) Csupán öten-hatan képviselnek *egyedül* valamit. A képviselet tárgya talán valamilyen szervezet (ahogy én pl. a Drámapedagógiai Társaság tagjaként vagyok jelen), talán iskola, talán cég, esetleg „magánzó” az illető. Lassan körvonalazódik bennem, hogy mit mondjak nekik, ha majd szót kérek... Van azonban a szekciónak egy „kedvence”. Ő úgy szól hozzá, hogy az ember kétségbe esik: mit lehet még mondani, tenni ezek után? Eleinte nem nagyon értem, hogy miért temeti az arcát néhány ember a tenyerébe, mikor a hölgy szót kér, azután rájövök. Hozzászólásából megtudjuk ugyanis (így, „direktben”), hogy ő és felnőtt fia zsenik, és más magánéleti összefüggésekkel is alaposan tisztába jövünk; információt kapunk arról, hogy ő lesz a következő előadó, és most azért szól hozzá, mert az előadásának idejével rosszul gazdálkodtak a szervezők, biztosan nem férhet bele a sok értékes mondandó. Talán volt valami egyéb tartalma is a nyolc-tíz perces beszéd-műnek, de arra nem emlékszem. Később valahogyan csak sikerül szót kapnom. Elmondom, miben segíthet a drámapedagógia mint módszer és a Drámapedagógiai Társaság mint szervezet abban, hogy jó irányba (az élményszerzés – élményadás irányába) módosulhassanak az oktatás-nevelés jelenlegi merev keretei; hogy harmonikusabban és belső derűjének megőrzésével (vagy visszaszerzésével) dolgozhasson végre a pedagógus; hogy a színház a nevelésben programjai miképpen működnek, hogyan hívhatók meg ezek az előadások, és milyen elérhetőségei vannak azoknak az embereknek, akik sok-sok éve dolgoznak a drámapedagógia nagy projektjén. Szerencsére itt szimpatizál velem az elnöklő hölgy (lám, milyen fontos lehet egy elnökséget vállaló ember nézőpontja!), felerősíti a mondandómat; a kávészünetben pedig többen megkeresnek, négy-öt névjegyet kapok, és ígéretet, hogy megnézik majd a Társaság weblapját.

Trencsényi László a Színházi Nevelési Társulatok Országos Találkozóján. 2008. május 16. Kaposi László felvétele

A szünet után át akarok menni az ötös szekcióba, mert kíváncsi vagyok, hogy mire jutottak ott a korábbi vitájukkal, de megszólít egy hölgy a folyosón, rövid interjút kér, és szívesen állok rendelkezésére, viszont arra kérem, hogy inkább hosszú interjú legyen a beszélgetésünk. W. Barna Erika Viktória elsősorban arról kérdez, hogy mi a véleményem a kongresszus szervezéséről, az előadások színvonaláról, a szekcióülések hatékonyságáról... Párokba állítom az általam pozitívnak és negatívnak vélt tetszési index három elemét

(„tetszik az, hogy... , de elégedetlen vagyok azzal, hogy...”)... Nem tudom, hol, mikor és kik közlik majd ezt az interjút. A kongresszus forgatagában elfelejtettem megkérdezni...

Miután belefutottam abba a tételbe, hogy szerintem meglehetősen felszínesen érintünk minden témát; túl sok az előadó az adott rövid időintervallumokra, így nem tudunk mélyebbre „ásni”, példaképpen felhozom a drámajátékot, amely szerintem „megérne egy hosszabb misét” itt a kongresszuson. Miért? – kérdezi a CEREG Akadémia elnöke, és innentől nem kímélem: mindent elmondok neki, amiről úgy vélem, ilyen rövid idő alatt elmondható a drámapedagógiáról. Láthatóan egyre inkább érdekli a téma, húsz perc után állítja le a diktafont.

Ma már csak egyetlen szekcióba mehetek, gondolom az interjú után, abba, amelyikben fontos, hogy milyen legyen a szövegezés a nyilvánosságra hozott és szerkesztett ajánlási listának. Az egyes szekcióban hátul ülök le, hogy lássam az egész termet. Hiába sikerül azonban átlátni a jelenlévők csoportjait, egymáshoz tartozásukat vagy elkülönülésüket, tulajdonképpen egy több órás szócséplés részesévé válok. Az egyik főszerepet abban, hogy ilyen lett a szekció ajánlási szövege, ugyanaz a hölgy viszi, aki korábban már biztosított mindenkit önmaga és családja zsenialitásáról. (Lehet, hogy tényleg zseni, és csak annyi a hibája, hogy mindig túl hosszasan szól hozzá?) Szinte tehetetlenül szemlélem, hogy mi történik, nincs hol belevágni a parttalanná váló vitákba. Főképpen azért, mert a szekció vezetői nem hoztak semmilyen öszszesítést arról, hogy eddig milyen ajánlásokat tettek (szövegszerűen) a szekció résztvevői. Nincs tehát semmi konkrétum, amiről beszélhetnénk. Próbálkozom azért; találok egy részt az ajánlások fogalmazgatásainak kínzó kontinuitásán, és kérem, hogy a drámapedagógia szó, valamint a www.drama.hu link feltételül kerüljön be annak a kiadványnak a szövegébe, amely később (valamikor) nyilván elkészül. Becsületből maradok még húsz percet, de 17 óra után már nincs kedvem meghallgatni az egészséges életmódra nevelés tartományainak mondat-(cím) variációit. Itt én már nem úgysem tehetek semmit. Eszembe jut, hogy egy drámapedagógus valószínűleg kisebb csoportokra bontaná a teremben ülő (szerteszét húzó) kollégákat, és egyeztetést kérne tőlük a jelzett témákban. Megbeszéléseik eredményét pedig beépítené a további munkafolyamatba.

Augusztus 28. csütörtök, 10 óra 20 perc

Már hallgatjuk a szekcióelnökök beszámolóit. Az ún. díszterem tele van, hátul, egy pótszéken ülök. (Itt legalább jár a levegő.) Korábban Sólyom László beszélt. (Minden média reagált erre a beszédre, így nem térek ki rá.)

Láthatóan a kongresszus zárásának forgatókönyve a „legtisztább” – szervezési szempontból. Itt csupán azon múlik minden, hogy az egyes szekciók és témakörök képviselői hogyan tudták kihasználni a tegnapi estét (éjszakát), és mennyi (munka-) áldozatra voltak hajlandóak azokért az emberekért, akik hozzászólásaikkal, véleményükkel (és persze korábban a figyelmükkel) megtisztelték őket. Ugyanis át kellett tekinteniük, meg kellett fogalmazniuk, és (röviden, mintegy tíz percben) közlésre ajánlaniuk mindazt, ami a két nap alatt a szekciójukban történt. A „szereplés” ilyen helyzetben nagyon nehéz, úgy vélem, néhányan nem is tudtak megfelelni az elvárásoknak. Minekutána azonban ilyen módon egyik szekció munkájában sem vettem részt, nem illene részletesen elemezni a szekcióvezetők megszólalásait.

Olvasgatom azt a rövid összefoglalást, amelyet a székekre, padokra helyeztek a hoszteszek, semmi nyomát nem látom benne sem a drámapedagógia, sem a drámajáték szónak. Úgy múlik el tehát ez a kongresszus (gondolom magamban), hogy az összefoglalásból teljesen kihagyják azt a fogalomkört, ami miatt itt vagyok (és Karinthyval mondhatnám: „tanúskodom a napról, hogy ragyog”)? Benedek László azt kéri a kongresszus résztvevőitől (azért megfogyatkoztunk így a vége felé, ahogy látom), hogy bármilyen hozzáfűzni valójuk van a kezükben tartott okirathoz, azt tegyék meg röviden. Most aztán nem hagyom magam. Mikrofonon ugyan nincs, ordítani kell (de bekiabáltam már én ekkora termet, gondolom), szólásra jelentkezem, és nyomatékkal kérem, hogy a kongresszuson legalább hatféle markáns kontextusban előforduló drámajáték, drámapedagógia szót feltétlenül írják bele a dokumentumba. Olyan lehetőségeket rejt (üvöltöm a kb. negyven méterre ülő elnökségi asztal felé), hogy nem szabad említés nélkül hagyni az összefoglaló iratban. Trencsényi Lászlónak eszébe jut, hogy érdemes lenne mikrofonban elmondani az ilyen (vagy hasonló) véleményeket, így aztán mások már mikrofonba suttozhatják, vagy kiálthatják észrevételeiket.

Benedek András értelmes (rövid) összefoglalással, szépen zárja beszédével a kongresszust. A zárófogadáson kellemes az étel és ital, tudok még váltani néhány szót Zalai Szabolccsal is. Pezsgőzés közben, búcsúzásképpen megköszönöm Benedek Andrásnak, hogy megszervezték ezt a találkozót, ő megígéri, hogy gondja lesz a drámajátéokra...